

Роман Опацький,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ, ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасна соціально-економічна, морально-психологічна і духовна ситуація в Україні вкрай суперечлива і багатоаспектна. Має місце нестабільність в економіці, гостро відчувається дефіцит республіканського бюджету, практично не знижується чисельність людей з доходом нижче прожиткового мінімуму, посилюється диференціація населення за доходами, підвищується напруженість на ринку праці, зростає заборгованість з виплати заробітної плати, пенсій і соціальної допомоги, гостро виявляються тенденції неблагополуччя, у тому числі соціальні девіації.

Правову невизначеність системних зв'язків між захистом прав дітей, їх легітимному, патріотичному вихованню та національною безпекою тим важче сприйняти й пояснити, що вона дуже погано вписується в рамки сучасної наукової парадигми.

Незважаючи на широкий діапазон наукових поглядів, за всіма названими критеріями, захист та виховання дітей (підростаючого покоління), є цілком самостійними, функціонально відособленими елементами національної безпеки. Причому елементами вищого порядку, які слід виділяти поряд із воєнною, інформаційною, культурною, соціальною, науково-технічною, продовольчою безпекою та ін. Даний висновок ґрунтується на тому, що:

по-перше, загрози у сфері захисту прав дітей носять абсолютно реальний, «опредметнений» характер. Кожні 20-40 хвилин в Україні трапляється злочин проти дитини. Щодня в державі гинуть і одержують травми, стають жертвами злочинів та правопорушень десятки наших маленьких співгромадян, з яких 85% – представники середньої вікової категорії, 3,5% – неповнолітні. Ступінь кореспондуючих загроз теж неможливо перебільшити. За понад двадцять років незалежності кількість населення України зменшилося більше ніж на 6 мільйонів осіб;

по-друге, підростаюче покоління будучи основним джерелом поповнення генофонду країни виступає запорукою соціально-економічного прогресу. Підвищення захисту прав дітей мобілізує духовний і фізичний потенціал населення, концентрує суспільно корисну енергію, збільшує просторову й професійну мобільність, стимулює політичну та економічну активність соціуму, сприяє інноваційним процесам. Безпека дітей – об'єктивний показник рівня державного розвитку, якості життя громадян, а також одна з передумов інтенсифікації виробництва, зростання національного добробуту, поліпшення демографічної ситуації [1, с. 25];

по-третє (і це прямо випливає зі сказаного), сфера захисту прав дітей є осередком пріоритетних національних інтересів. Значною мірою саме від стану та безпечних умов розвитку дитини як індивіда залежать: ефективність реалізації конституційних прав і свобод; розвиток громадянського суспільства; захист державних кордонів, соціально-політична стабільність; конкурентоспроможність економіки; наявність екологічно й техногенно безпечних умов життєдіяльності, збереження природного середовища; раціональне використання природних ресурсів; інтеграція України в світовий цивілізаційний простір;

по-четверте, ювенальна політика – це специфічна площина людської діяльності, чітко окреслена в своїх соціальних, технологічних і функціональних межах. І хоча вітчизняне законодавство не містить відповідної дефініції, суть даного явища зрозуміла кожному. Відкинувши різноманітні теоретичні нашарування, його можна охарактеризувати, як процес захисту та виховання (в тому числі і патріотичного). У соціальному сенсі ювенальна політика являє собою відносно автономну систему, котра стикається з багатьма іншими сферами суспільного життя, але при цьому не «розчиняється» в них, зберігаючи функціональну осібність та визначеність. Звідси випливає іманентний характер «продукованих» нею (системою) загроз. Останні властиві саме для виховання молодого покоління і можуть бути усунені тільки у рамках окремого напрямку політики національної безпеки;

по-п'яте, характерні для сфери захисту прав дітей чинники небезпеки загрожують

практично всім групам (рівням) національних інтересів. Їхній вплив прослідковується на індивідуальному, мікросоціальному, загальносуспільному та державному рівнях. Вони перешкоджають реалізації основних конституційних прав людини (на життя, на свободу пересування, на безпечні умови праці, на безпечне довкілля тощо.), завдають відчутної шкоди суспільству (починаючи з його первинної ланки – сім'ї, та закінчуючи масштабними економічними інститутами), стають на заваді євроінтеграційним устремлінням держави; створюють загрозу як для зовнішньої безпеки держави (особи, що в неповнолітньому віці притягувалися до кримінальної відповідальності не можуть служити в збройних силах України, а відповідно – держава втрачає захисників цілісності державного кордону, та внутрішньому – судимі особи, а також діти, що стали жертвою злочинів майже завжди не здатні проходити службу в правоохоронних органах);

по-шосте, захист прав дітей перебуває в тісному й динамічному взаємозв'язку з більшістю секторів національної безпеки. Умови виховання дітей істотно визначають ефективність трудових ресурсів держави, демографічну ситуацію, екологічну стабільність, мобільність військових з'єднань, а також низку інших факторів, якими обумовлюється поточний стан соціальної, економічної, воєнної, екологічної безпеки. Своєю чергою ювенальна політика теж немало залежить від захищеності національних інтересів у політиці, економіці, медицині, науковій, освітній і правоохоронній сферах [2, с. 40].

Таким чином, доцільність розгляду захисту прав дітей крізь призму захисту національних інтересів продиктована актуальними потребами практики та органічно «вписується» у канву галузевої теорії. Цілком очевидно, що без визнання захисту прав дітей інтегральною складовою національної безпеки, уявлення про останню буде усіченим і неповним, а кореспондуючий напрям державної політики – недостатньо розробленим та ефективним. З іншого боку, проблему захисту прав дітей не вирішити на рівні окремих підсистем національної безпеки. Зазвичай намагання розв'язати цю задачу в якійсь одній площині (політичній, нормативно-правовій, економічній тощо) не приносять тривалого позитивного результату. У даному контексті має рацію економіст О.О.Квасов, який пише: «... процес структуризації поняття «національна безпека» не можна вважати закінченим доти, доки в ньому відсутня така важлива складова, як захист прав дітей, бо ж вона зачіпає інтереси окремих громадян, груп населення й усього суспільства загалом. Натомість, розподіл поняття «ювенальна політика» по різних аспектах – соціальному, екологічному, інформаційному і т.д. – видається неконструктивним, оскільки це порушує цілісність відповідної проблематики, ускладнює застосування щодо неї системного підходу [3, с. 10-11]».

Таким чином, доцільність розгляду захисту прав дітей крізь призму захисту національних інтересів продиктована актуальними потребами практики та органічно «вписується» у канву галузевої теорії. Цілком очевидно, що без визнання прав дітей інтегральною складовою національної безпеки, уявлення про останню буде усіченим і неповним, а кореспондуючий напрям державної політики – недостатньо розробленим та ефективним.

Багатогранний характер і виняткова суспільна значущість проблем захисту прав дітей зумовлюють доцільність їхнього вирішення у рамках політики національної безпеки. Однак, наразі питання дана проблема не згадується ні в переліку національних інтересів, ні серед основних політичних пріоритетів, ані при оцінці ключових загроз для особи, суспільства, держави. Задля усунення цієї «прогалини» необхідно:

1) на підставі ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України», запропоновано включити до Стратегії національної безпеки України деструктивні чинники, прямо та опосередковано пов'язані з функціонуваннями ювенальної системи. Наразі такими є: у зовнішньополітичній сфері – гальмування процесів інтеграції провідних галузей права в європейські галузеві макроструктури; невідповідність міжнародних і вітчизняних правил, норм і стандартів; в економічній сфері – незахищеність дітей призводить до зменшення трудового резерву в майбутньому, що в свою чергу приводить до послаблення економічного, оборонного та правоохоронного стану України; у соціальній сфері – високий рівень делікатності щодо дітей та серед дітей призводить до зниження загального соціального клімату в державі;

2) виходячи з цих загроз, передбачити в законі України «Про національну безпеку України» такі напрями державної політики, як: адаптація до вимог ЄС чинного законодавства; профілактика дитячої деліктності, зменшення негативного впливу на психофізичний розвиток дітей; зниження рівня й соціальних наслідків злочинів проти дітей та наслідків домашнього насильства; підвищення правової культури та свідомості громадськості тощо;

3) визначити шляхи й механізми реалізації окреслених напрямів державної політики

в Стратегії національної безпеки України, зокрема, передбачити нею:

- активізацію діяльності України в складі універсальних міжнародних структур діяльність яких є захист прав дітей (ООН, ЮНЕСКО та ін.);
- удосконалення вітчизняного ювенального законодавства;
- запровадження довгострокової національної стратегії реалізації ювенальної політики;
- підвищення ефективності планування, координації та контролю в сфері ювенальної політики;
- оптимізація системи управління сферою ювенальної політики;
- посилення боротьби з правопорушеннями проти дітей;
- здійснення комплексу інформаційних, виховних та освітніх заходів, спрямованих на підвищення правосвідомості громадськості.

1. Донченко В.В. К вопросу о разработке и реализации единой государственной политики в области организации дорожного движения / Донченко В.В., Кунин Ю.И., Казьмин Д.М. Транспортная безопасность и технологии. 2007. № 3. С. 25-37.

2. Гринберг П. А. Транспортное право : [научное пособие] / П. А. Гринберг. М. : Изд-во "Р.А.С.", 2003. 415 с.

3. Квасов А. А.. Влияние современных СМИ на процесс социокультурной динамики : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / Квасов Александр Александрович. – М., 2007. – 155 с.

Olena Orlova,
Associate Professor
of the Department of General Legal Sciences
of the Dnipropetrovs'k State University
of Internal Affairs,
PhD, Associate Professor

RIGHT TO DEATH: MORAL AND LEGAL DISCOURSE

Human life is recognized as the highest social value. "Everyone has the inalienable right to life. No one can be arbitrarily deprived of life. It is the duty of the state to protect human life. Everyone has the right to protect his life and health, the lives and health of others from unlawful encroachments", states in Article 27 of the Constitution of Ukraine [1].

However, there are cases when a person is lost in thoughts of euthanasia. The human right to euthanasia is a rather debatable issue.

The term euthanasia was suggested by English scientist Fr. Bacon in his paper "On Dignity and Multiplication of Sciences" of 1605, in which he noted that the doctor's responsibilities include not only improving the patient's health, but also alleviating suffering and torment, even when no longer absolute hope for salvation and it can only be made death itself painless, easier and calmer.

Recently, a new wave of discussions on the legalization of euthanasia has unfolded. Thus, on February 26, 2020, the Second Senate of the Constitutional Court of Germany ruled on euthanasia. [2]. In October 2020, 65.2% of New Zealand citizens in a national referendum supported the law on legalization of euthanasia [3].

Such attention to this issue is explained by a lot of factors, including: the development of medicine and the latest advances in genetic engineering; providing artificial life support; mastering new methods of life support, allowing for a long time fight for the patient's life, etc. At the same time, these achievements often turn from benefits to a problem when a person connected to life support devices becomes hostage to his body and does not want to continue this way of life. In addition, there are often situations when certain diseases are not fatal, but so spoil the quality of human life that the patient wants to die.

This explains the extraordinary interest in euthanasia, which can be called one of the most controversial and unresolved issues of our time.

Given the urgency of the issue of euthanasia, in October 1983 the 35th World Medical Assembly adopted the "Venice Declaration on Incurable Diseases", according to which the doctor with the consent of the patient (and if the patient is unable to express his will - with the consent of his close relatives) might refrain from treating an incurable patient, although this does not relieve